

מראי מקומות - סוכה

ל.

א. מצוה הבאה בעבירה

הק' תוס', למה אמרי' לקמן (לא): דרק אשרה דמשה פסול ללולב משום כתותי מכתת שיעורי', וסתם אשרה כשרה ללולב, תיפוק לי' משום מהבב"ע. ותי' דלא דמי לגזל, דהתם המצוה באה מחמת העברה, דאם לא גזלה, לא הי' יכול לקיים המצוה, אבל באשרה, אין המצוה צריך להעבירה כלל, וא"כ לא פסלי' משום מהבב"ע. והק' רעק"א, אמאי לא הק' תוס' בפשיטות, למה צריך קרא לאסור נעבד ומוקצה, תיפוק לי' משום מהבב"ע, ומזה יהי' יכול להוכיח יסודו. עוד הק', דתוס' כ' (בד"ה הא) דהיכא דהוא קונה הדבר קודם עשיית העבירה, אין שייך לומר מהבב"ע, דכיון דכבר נעשית עבירה בדבר זה אין סבה לפוסלו משום מהבב"ע, וא"כ לכאוי' כל אשרה הוא כן, וא"כ ודאי אין שייך מהבב"ע, וכ' דלכאוי' צ"ל דתוס' הק' רק לשי' ר"ת [הובא בתוס' לעיל ט, ובתוס' גיטין נה. (וכן הוא לכאוי' שי' רש"י, דכ' בד"ה אף גזול, דאף דקני לי' ביאוש והוי דידי, אפי' אקרובי למזבח לא, משמע דבאמת קנאו ביאוש, אבל פסול משום מהבב"ע. וכן מבואר מרש"י בעמוד ב', דכ' דאף אם יאוש קני מהבב"ע הוא, מבואר דאף דקני לגמרי, מ"מ שייך מהבב"ע], דס"ל דאף היכא דקנאו כבר שייך מהבב"ע.

וע' בחי' ר' ראובן (סי' ג) שהק' עוד על תוס', מהי בכלל קושייתו מאשרה, מהי הסברא לומר דכל דבר שנעשית בו עבירה יהי' לעולם חפצא דאין שייך לעשות בו מצוות, וכי נימא דאין לברך על החמה כיון שיש מי שעובד לחמה. וביאר דכוונת תוס' להק', דכל דבר שחל בו השם עבירה, אסור לעשות בו מצוה משום מצוה הבאה בעבירה, דאין לעשות מצוה בדבר שנעשה לחפצא של עבירה. וא"כ, בגזול, אם קנאו הרי פקע ממנו דיני גזול, וא"כ ודאי אין שייך בו מהבב"ע, אבל באשרה, לעולם יש בה דין אשרה, וא"כ שפיר שייך לומר בה דיש פסול של מהבב"ע. ולפ"ז, לא היו יכולים תוס' להק' למה צריך קרא לאסור נעבד, תיפוק לי' משום מהבב"ע, דבלא קרא דנעבד אסור בהקרבה, היינו אומרים דנעבד דינו כחמה, וא"א לחול בו חלות שם עבירה. אבל הק' על זה, דמהי קו' תוס' מטבל, הרי בטבל לא נעשית שום עבירה. וביאר, דצ"ל דתוס' חזרו מהס"ד, ובתירוצם ס"ל דהיסוד של מהבב"ע הוא דהאיסור שבמעשה זה הוא הפוסל את המצוה שנעשית באותו מעשה, ולכן באכילת טבל, דהמצוה נעשית ע"י עבירה, שפיר יש לפסול המצוה משום מהבב"ע. ובאמת כ' דאין שייך להבין את תירוץ התוס' בלי יסוד זה, דלמה פסול דוקא כשהמצוה באה מחמת העבירה, ואין סברא בזה אם הא דמהבב"ע יוצר חפצא של עבירה. אבל אם הפשט במהבב"ע הוא מה שהאיסור שבמעשה זה פוסל המצוה שנעשית שבאותו מעשה, שפיר

יש להבין תירוצם (וצ"ע כוונתו בזה, דאם הכוונה ב"איסור שבמעשה זה" היינו דהוא עובר עבירה בשעת מעשה, דהיינו השתמשות בגזל, א"כ למה תי' דשאני הכא דהמצוה באה מחמת העבירה, לימא יותר מזה, דמעשה המצוה היא היא מעשה העבירה, וצ"ע בכל זה).

ב. משל למלך בשר ודם, וכו'

הק' השפת אמת, דלכאוי' אין המשל דומה לנמשל, דבמשל אין סברא כלל שהמלך יהי' צריך ליתן המס, משא"כ הכא, שפיר מובן למה גזל מאוס לקרבן. ותי' דבאמת כוונת המשל להא דאמרי' במדרש, דבעוף כתי' והסיר מוראתו והשליך וגו', משום דניזון מן הגזל. ואף דודאי ליכא איסור גזל בזה, דהא כך נקבע בעיקר בריאתו, שהעופות יזונו מגזילות אלו, ואעפ"כ משליכים את המוראה דסכ"ס שונא ד' גזל בעולה, וא"כ זה באמת דומה לנמשל. וא"כ, י"ל דהגמ' הביאה המשל רק לפרש הפסוק, ולא משום דזה שייך למהבב"ע דסוגיין.

ג. אימא סתם גזילה יאוש בעלים, קמ"ל

פרש"י, קמ"ל דעד דשמעי' דאימאש לא קני לי', כלומר, דאין יאוש עד שאנו יודעים בודאי. וצ"ע, הא אפי' אם הי' יאוש, תיפוק לי' דפסול משום מהבב"ע, דהא כ' רש"י בעמוד ב' דאפי' אם קני לי' יאוש לגמרי עדיין שייך מהבב"ע, וכן משמע מרש"י לעיל. ולכאוי' צ"ל דס"ל לרש"י דשמואל ס"ל דלא אמרי' מהבב"ע, אפי' במצוות דאורייתא, ודלא כתוס' (ד"ה מתוך), דתוס' לא ס"ל כן דוקא במצוות דרבנן. וכ"כ החת"ס, דזהו רבא לשיטתו דס"ל דמהבב"ע מותר.

ד. מאי טעמא סתם עכו"ם גזלי ארעתא נינהו

פרש"י, ושמא אותו קרקע מישראל הוא (ובאמת משמע דכן גרס בהגמ', דגזולים מישראל). והק' הפנ"י, מהו החילוק אם גזלים מעכו"ם או מישראל, הרי גם גזל מעכו"ם אסור. ובאמת כ' הרמב"ן דמייירי אפי' אם גזל מעכו"ם [וכ' דאף דאין שייך דין מהבב"ע בגזל מעכו"ם, מ"מ לאו לכם הוא. וע' במגן אברהם [תרלז, ג] דכ' בשם היראים דאפי' למ"ד גזל מעכו"ם שרי, מ"מ לאו לכם הוא, וע' רעק"א (עמוד ב') שכ' דדעת הרמב"ן הוא כדעת היראים]. וע' אמרי משה (לז, יג) בשם הגר"ח, דאם הי' נגזל מעכו"ם, כיון שהגזלן היה עכו"ם, נמצא דהוי אבוד מהבעלים, ולגבי השני הוי אבידת עכו"ם דמותרת, ולכן פרש"י דוקא שגזלו מישראל. וע' בעתם סופר שכ' על דרך זה. והמצפה איתן הביא מש"כ השער המלך (הל' גזילה) ליישב דאיסור גזל מעכו"ם אינו אלא מדרבנן (וקרא אסמכתא בעלמא), וכיון דהישראל עצמן לא גזלו אלא קנו מהגוים, אמרי' דאין בזה חיוב השבה (וע"ע לקמן מהריטב"א).